

Grå granit. Höjd 1,35 m., bredd 0,75 m. Ristningsytan flagrar. Linjerna breda, mycket klumpigt huggna. I stenens vänstra (nu nedre) kant är halva runbandet bortslaget; endast hälften av ett tiotal runor finnas därför här i behåll.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 571):

[uluiupnis- . . . -pnf]a · nnu · ub · tnpk · upnki
 5 10 15 20 25

Till läsningen: Runföljden 1–5 är vänd och står uppochned. Efter 15 **a** finnes en punkt. 20 **b** har oregelbunden form. 21 **t** står uppochned, likaså 24 **k**, som dessutom är vänt. 28 **k** är vänt. — Bureus (i F a 6): ~~-t h n o h d i m h b k n i~~ —

Ristningen är huggen av en helt oövad runristare. Inskriften är utan tvivel språkligt meningslös. Ännu en sten av samma egenartade typ finnes vid Alunda kyrka; se U 1128. I Viksta kyrka, belägen knappt 2 mil V om Alunda kyrka (fågelvägen), ligger också en sten av samma typ inmurad; se U 1061.

1127. Alunda kyrka.

Pl. 114.

Litteratur: B 573, L 277, D 1: 261. J. Bureus, F a 6 s. 190 n:r 126 (Rhezeliuss), F a 5 n:r 15; J. Rhezelius, Monumenta Uplandica (F c 6), s. 204 (tryckt i UFT h. 32, 1915, s. 64), F 12 n:r 100; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 111; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); UFT h. 1 (1871), s. 11, h. 5 (1876), s. 79; C. Silwer, Alunda bebyggelsehistoria X (i: Östhammars Tidning den 26/8 1910), Kort beskrifning öfver fornminnen i Alunda (i: UFT h. 28, 1912), s. 366; O. Almgren, Alunda sockens fornminnen (i: UFT h. 28, 1912), s. 350 f.; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning i F c 6 (återgiven i UFT h. 28 och h. 32), teckning i F 12; P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 573; återgivet i UFT h. 28); Dybeck, teckning (D 1: 261).

Runstenen står rest i kanten av en liten kulle, 90 m. S om kyrkan, 19 m. S om södra kyrkogårdsmuren, 30 m. N om skälet mellan landsvägen Uppsala—Öregrund och vägen till Österby bruk. 4 m. åt NV står U 1128. Platsen är utmärkt på Ekonomiska kartbladet »Alunda» (1954).

Rhezelius lämnar i *Monumenta Uplandica* följande upplysningar om stenens plats: »Dänne Runsten ligger widh trapporne hos predikstoln der man går op åt hualfue inmurat». Vidare meddelar Rhezelius, att stenens ena ända »är bakom predikstols trappan». Vid Rhezelius' besök var därför en del av ristningen upptill på stenen dold, bl. a. runföljderna 1–2 **fa** och 39–40 **ot**. — Peringskiölds *Monumenta*: »J Alunda kyrkia wid Predikestolen finnes en gammal Runsten» (B 573: »Predikostolen»; L 277: »I kyrkan, vid predikstolen»). — Senare flyttades U 1127 från sin plats vid predikstolen; detta torde ha skett i samband med kyrkans restaurering mot slutet av 1700-talet. (Kyrkan fick en ny predikstol år 1796.) Runstenen fick tjänstgöra som tröskel i västra kyrkdörren, vilket framgår av följande uppgift i *Kyrkoinventarium* 1829: »I Westra Kyrkodörren är en Runsten laggd och till Tröskel inmurad. Runorna äro ännu synbara men oläsliga. Stenens längd 2 1/2 aln och bredden 15. tumm, verkmått.» I sin reseberättelse för år 1866 lämnar Dybeck om U 1127 (och U 1128) följande upplysning: »Ur kyrkans inre dörr upptogs en runsten, hvilken restes på tjenlig plats utanför kyrkogården, och en annan runsten [= U 1128], som låg med nedåtvänd inskrift till tröskel vid kyrkboden upptogs äfven.» *Sveriges runurkunder*: »Stenen upptogs innevarande år ur kyrkgolfvet och restes på kyrkvallen.» UFT (1871): »I kyrkan vid predikstolen . . . Nu upprest på kyrkovallen.» I sin skildring av Alunda sockens bebyggelsehistoria skriver C. Silwer om U 1127: »Förut i kyrkan, vid predikstolen. Nu upprest på klocka[re]vreten, å gravkullen över den för hädelse av Karl XI till döden dömde överste Otto von

Fig. 440. Johan v. Sacks gravkulle med U 1127 och 1128.

Sack, som var ägare av Kydingeholm och måg till den år 1627 avlidne ståthållaren Kristoffer v. Warnstedt.»¹

Blågrå granit. Höjd 1,45 m., bredd 0,38 m. Ristningsytan är delvis hårt sliten, säkerligen på grund av att stenen har legat som tröskel. Inskriften är dock i stort sett klart skönjbar.

Inskrift:

fasti . ak . iukir . piltu ristin aftir brup sin . þurot

5 10 15 20 25 30 35 40

Fasti ok Jögæirr þeir letu ræisa stein æftir broður sinn Þrond.

»Faste och Joger de läto resa stenen efter sin broder Trond.»

Till läsningen: Inskriften börjar utan sk. I 8 i finnes något under mitten en obetydlig fördjupning, som ej är huggen. 10 k är ej stunget. Runföljden 13—17 **piltu** är sliten men fullt säker. 16 t har bst endast till vänster om hst. Avståndet mellan 16 t och 17 u är onormalt stort; plats finnes här för en runa, men någon sådan har ej huggits. Sk saknas efter 17 u. Runföljden 18—23 **ristin** är djup och tydlig. Sk saknas efter 23 n. 25 f är hårt slitet men dock säkert. Efter 28 r finnas inga säkra spår av sk. I 29 b utgå bistavarna från ramlinjerna. I 31 u är bst upptill grund. 32 þ är skadat; av runan återstår nedre hälften av hst och svaga spår av

¹ Den oriktiga uppgiften, att kullen skulle vara översten Otto von Sacks gravkulle, upprepar Silwer i UFT h. 28: »Å klockarevreten söder om kyrkan, mellan kyrkogården och korsvägen stå sedan år 1868 uppsatta på den af Karl XI för hädelse till döden dömd öfverste v. Sacks graf tvenne *runstenar*», d. v. s. U 1127 och 1128. Den som här ligger begravd i ovidg jord är Johan von Sack, död i maj 1687; se om honom Karin Alinder i *Uppland* 1942, s. 86 f.

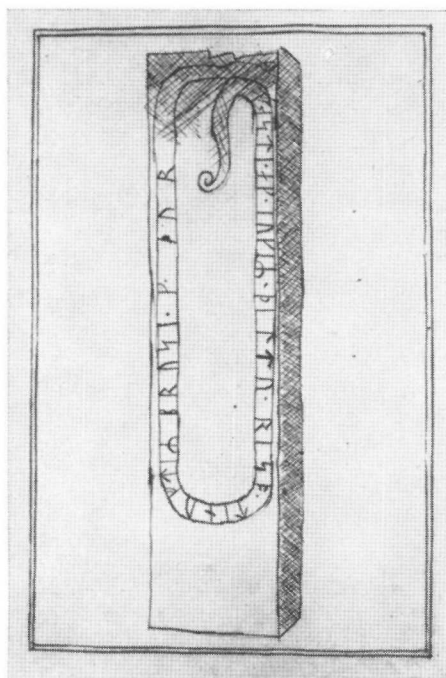

Fig. 441. U 1127. Alunda kyrka.
Efter teckning av Rhezelius i Fl 2.

ristaren ett ord: **brup** för **brupur**. Dylika förkortningar av uttryck och ord äro synnerligen sällsynta.

De tre mansnamn som förekomma i denna inskrift äro alla kända från andra uppländska runstenar. Om det vanliga mansnamnet *Fasti* se U 1079. *Iogæirr* är hittills känt från fem uppländska inskrifter: U 474, 539, 824, 887 och 1127; i Södermanland är namnet belagt på en runsten, Sö 234. — Namnet på den döde kan uppfattas på flera sätt. Carl Säve tolkar **purot** som »Thrond (eller Thorudd?)»; se *UFT* h. 1. I O. Almgrens uppsats i *UFT* h. 28 tolkar v. Friesen namnet som »*Torund* (el. möjl. *Torodd*)». Vad först tolkningen *Poroddr* beträffar, har den den svagheten, att namnet icke eljest är säkert styrkt från våra runinskrifter och att det icke synes förekomma i svenska medeltida källor; däremot är det mycket vanligt på Island under medeltiden. Förslaget *Þorundr* (von Friesen) torde böra lämnas ur räkningen, eftersom ett sådant mansnamn över huvud taget förefaller svagt styrkt. Om man i stället räknar med att **u** i **purot** (ack.) är inskottsvokal¹, och att **n** på vanligt sätt har lämnats obetecknat före **t**, skulle man här möta det vanliga mansnamnet *Þrondr* (*Þrandr*). Detta namn är belagt på U 919, där det skrives **þrontr**, alltså likaledes med inskottsvokal mellan **þ** och **r**. Den på U 913 förekommande, skadade runföljden **þ - - otr** torde böra suppleras **þorotr** och uppfattas som *Þrondr*; likaså torde **þorot** (ack.)

en vinklad bst. I 33 **s** går nedersta leden nästan ända upp till övre ramlinjen. 35 **n** har bst endast till höger om hst; bst är uppåtriktad. Sk efter 35 **n** är tydligt. I 36 **p** är bst vinklad, ej rundad; jfr den skadade runan 32 **p**. I 38 **r**, som har en oregelbunden, kantig form, går bst ända in till hst. I 39 **o** finnes en tydlig **t**-bst till vänster om hst, vilket torde bero på felristning på grund av följande **t**. Den övre **o**-bst utgår från huvudstavens topp. I 40 **t** finnes till vänster om hst, något under dess mitt, en naturlig fördjupning. Inskriften slutar utan sk. — Vid Rhezelius' besök var stenens topp dold, vilket förklarar oegentligheterna i läsningens början och slut: **gtsti · ak · iukir · þiltu · risotin uftir · bru · sik · þurt**. — Hadorph och Helgonius: **fasti · ak · iukir · þiltu ristin iftir b · ru sin purot**. — Dybeck (D 1: 261): **fasti · ak · iukir (·) þiltu (·) ristin · iftir (·) bru (·) sin · purot (·)**.

Av stort intresse är det förkortade skrivsätt, som tre gånger förekommer i denna inskrift. Att det icke är fråga om genom slarv överhoppade runor är uppenbart. I två fall förkortar ristaren uttryck: **þiltu** för **þir litu** samt **ristin** för **risa stin**; C. Säve och Liljegren upplösa förkortningen som **rista stin**. I ett fall förkortar

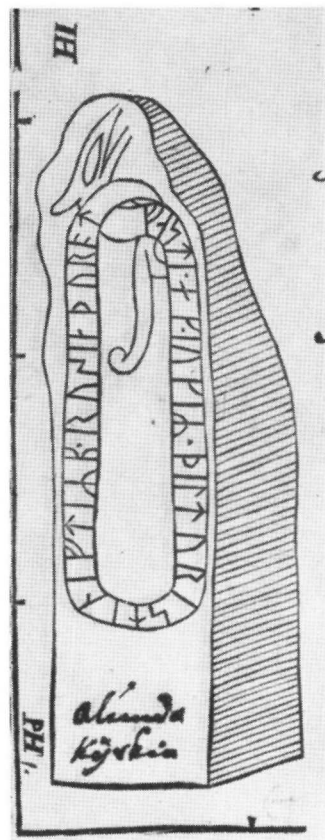

Fig. 442. U 1127. Alunda kyrka.
Efter träsnitt i Peringskiölds
Monumenta (B 573).

¹ Inskottsvokaler av detta slag äro ej sällsynta i runinskrifterna; se t. ex. S. B. F. Jansson i *Ortnamnssällskapets i Uppsala årsskrift* 1954, s. 36.

på U 1103 åsyfta detta namn. I så fall ha vi där skrivningar, som i ännu högre grad överensstämma med Alundastenens. På ännu en uppländsk runsten (U 438) har man trott sig finna namnet *Prondr*; dessutom förekommer det på två östgötska runstenar (Ög 166, 225) och är under medeltiden ganska vanligt i vårt land. I Norge och på Island är det ännu vanligare; se vidare U 438. Under sådana omständigheter torde tolkningen *Prondr* vara att föredraga.

C. Silwer anmärker, att U 1127 »är den äldsta av Alunda runstenar, emedan den ensam saknar det kristna korset och därmed anger sig härstamma från den hedniska tiden.» En sådan slutsats har man givetvis icke rätt att draga. U 1127 gör, trots den 'klassiska' ornamentiken, ett jämförelsevis ungt intryck.

Den mycket begränsade ristningsytan är påfallande skickligt utnyttjad. Det ganska klumpiga ormhuvudet är väl inpassat på den fria ytan upptill på stenen.

1128. Alunda kyrka.

Pl. 115.

Litteratur: B 572, L 279. J. Bureus, Fa 6 s. 189 n:r 124 (Rhezelius), Fa 5 n:r 9; J. Rhezelius, *Monumenta Uplandica* (F c 6), s. 203 (tryckt i UFT h. 32, 1915, s. 62); J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 112; *Kyrkoinventarium* 1829 (ATA); R. Dybeck, *Reseberättelse* för år 1866 (ATA); UFT h. 1 (1871), s. 12, h. 5 (1876), s. 79; C. Silwer, *Alunda bebyggelsehistoria* X (i: *Östhammars Tidning* den 26/8 1910, Kort beskrifning öfver fornminnen i Alunda (i: UFT h. 28, 1912), s. 366; O. Almgren, *Alunda sockens fornminnen* (i: UFT h. 28, 1912), s. 352; S. B. F. Jansson, *Runinskriftsinventering i Uppsala län* 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning i F c 6 (återgiven i UFT h. 28 och h. 32); P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 572).

Stenen står på en liten kulle¹, 90 m. S om kyrkan, 16 m. S om södra bogårdsmuren, 35 m. N om skälet mellan landsvägen Uppsala—Öregrund och vägen till Österby bruk. 4 m. åt SÖ står U 1127. Platsen är utmärkt på Ekonomiska kartbladet »Alunda» (1954).

Enligt Rhezelius (i Fa 6) fanns stenen i »Alunda Sochn. Wedh kyrkian i Tädh»; *Monumenta Uplandica*: »Wedh kyrkian i tädh ligger dene är grå.» Fa 5: »Alunda Wid kyrke Stiglukun». I Peringskiölds *Monumenta* lämnas följande upplysningar om U 1128: »Suder om westra kyrkegårdz porten på Alunda kyrkegård finnes sammaledes En afslagen Runesten med förwänd och förstumpad Runeskrift, hwilken man fördenskull ej heller wähl förstå kan». På träsnittet finnes bläckanteckningen »Alunda kyrkegård» (B 572: »På Kyrkogården»; L 279: »På kyrkogården»). I *Kyrkoinventarium* 1829 finnes en uppgift, som säkert åsyftar U 1128: »Utan för Westra Bogårds Grinden ligger äfven en större Runsten med dubbla slingor, men runorna aldeles bortnötta. Denna sten hade förtjent att bättre vårdas.»

¹ Om en oriktig tradition om denna kulle se ovan s. 513, not 1.

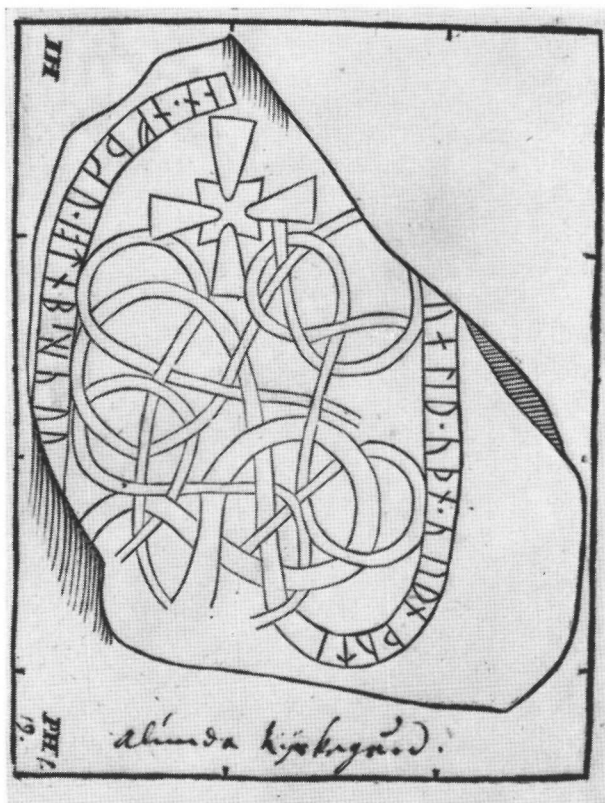

Fig. 443. U 1128. Alunda kyrka.
Efter träsnitt i Peringskiölds *Monumenta* (B 572).